

از لوابی هم که بکمیسیون ارجاع شده است حاضر شود جزو دستود همانروز خواهد بود مخالفی نیست (اظهاری نشد)
مجلس تقریباً دو ساعت از شب گذشته ختم شد

جلسه ۴۹

صورت مشروح مجلس یوم ۳شنبه
۲۸ قوس سنه یکهزار و سیصد
مطابق بیستم ربیع الثانی سنه
یکهزار و سیصد و چهل

مجلس یکساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید (صورت مجلس یوم پنجشنبه بیست و سوم قوس را آقای تدین قرائت نمودند) رئیس - آقای سردار معظم (اجازه)

سردار معظم - در مقدمه صورت مجلس نوشته شده است که بنده و آقای آفاسید بقوب تقاضا کرده ایم که اسامی ولایات و صاحبان تلگرافات واصله در مجلس قرائت وهم از طرف مجلس جواب مغایره شود قسمت اول را بنده تقاضا نکرده بودم فقط تقاضای بنده این بود که جواب تلگرافات مغایره شود

رئیس - اصلاح میشود یک قسمت دیگری هم باید اصلاح شود و آن این است که آقای رئیس الوزراء راجع بعطف یک عباراتی که در مراسم سفیر روس نوشته شده بود استنادشان فقط باین نبود که آقای سردار معظم با نماینده مختار روسیه مذاکره کرده بودند بلکه بعد از آنکه ایشان مذاکراتی کرده بودند خود سفیر هم با آقای وزیر امور خارجه شفاهاً مذاکراتی کرده و حذف آنرا قبول نموده بودند این عبارت هم تصحیح میشود. آقای امین الشریعه

(اجازه)

امین الشریعه - آقای آصف الممالک مریض هستند در صورت مجلس جزو غائبین بدون اجازه نوشته اند

رئیس - اصلاح میشود: آقای زنجانی (اجازه)

آقای شیخ ابراهیم - بنده در صورت مجلس عرضی ندارم.

رئیس - شاهزاده سلیمان میرزا (اجازه)

سلیمان میرزا - گمان می کنم آقای وزیر معارف جواب بنده را بهفته آتیه وعده داده اند به جلسه آتیه

رئیس - اینهم اصلاح میشود. آقای فتح الدوله (اجازه)

فتح الدوله - بنده هم مریض بوده ام مخصوصاً آنکسی هم که آمد اطلاع داد که مجلس دائر است گفتم بنده مریضم و مرا غایب بدون اجازه نوشته اند رئیس - چون اطلاع نداده بودید اینطور نوشته شده است

فتح الدوله - بنده اطلاع داده بودم رئیس - تصحیح میشود. دیگر اعتراضی نیست؟

(اظهاری نشد)

صورت مجلس باین اصلاحات تصویب شد: صورت تلگرافاتی است که از ایالات و ولایات مبنی بر تبریک از اعطای امتیاز معادن نفت رسیده بود قرائت میشود. (آقای سهام السلطان بمضمون ذیل قرائت نمودند) صورت تلگرافات واصله راجع به تبریک امتیاز نفت شمال از ایالات و ولایات ایالات و ولایات - تلگراف کنندگان مشهد متولی باشی و اعضاء و اجزاء آستانه مقدسه رضویه.

مشهد آقا زاده آقای آخوند ملامحمد کاظم

«تجار و اصناف و سایر طبقات اصفهان - افراد فرقه دموکرات

«اتحادیه اصناف

«عموم کسبه مختلفه

«اتحادیه تجار

عراق - هیئت تجار

«کلیه رؤسا دوائر دولتی عراق

«اهالی و کسبه

«ایضاً عده از اهالی

«امیان و اشراف و محترمین عراق

«افراد حوزه ادبی عراق

شاهرود - عباس نام که گویا حکومت شاهرود است

«هیئت فرقه دموکرات

«هیئت تجار و اصناف شاهرود و بسطام

استرآباد - عموم تجار استرآباد

«سردار اشراف امیر امجد امیر عشایر

«علماء استرآباد

«رؤساء دوائر دولتی

«امیر اعظم

«غیر از - کمیته ایالتی دموکرات فارس

«عموم طبقات مختلفه

«سه نفر از آقایان علماء

«چند نفر از امیان

«علماء

«قروبن - هیئت علمیه از طرف عموم

«طبقات مختلفه تجار و اصناف قزوبن

«تجار و اصناف

کاغان - اتحادیه تجار

«از طرف ۶۵ نفر طبقه رنجبر چند امضاء

«عموم تجار و ملت حکمی

«اتحادیه اصناف

کرمان - طبقه علماء

«اتحادیه تجار

«عموم طبقات و هیئت های علمیه - تجار

اصناف و عامه کسبه

ساری - اصناف مختلفه

«عموم تجار

«آقایان علماء

«محترمین و امیان

سبزوار - عموم تجار و اصناف

تبریز - کمیته فرقه دموکرات

رشتهوار و ارغوان و علی آباد - بلوکات تربت

عامه اهالی

زنجان - اتحادیه تجار

بروجرد - عموم علماء و تجار و اعیان و رؤسای

اصناف

سمنان - از طرف عموم اهالی چند امضاء

«خواف - اهالی

«بهنورد - طبقات علماء و اعیان و

اشراف و تجار

«بیرجند - عموم علماء و طلاب

همدان - علماء و طلاب

یزد - محترمین و شرفا و امیان

«سیستان - از طرف عموم چند نفر از علماء و

چند نفر از امیان

اردبیل - عده از تجار و اصناف

رشت - از طرف عموم اهالی

کردستان - عموم علماء و تجار و اصناف

مشهد سر - از طرف تجار و اهالی

ملایر - عموم اهالی

اصفهان - اتحادیه اصناف

تبریز - تجار و عده محمد حریری

اشرف - سه نفر از آقایان علماء

شوشتر - عموم طبقات مختلفه علماء تجار و

کسبه و غیر

زنجان - جهان شاه خان

رئیس - البته خاطر آقایان مسبق است که در

چند سال قبل یعنی در سنه ۱۳۱۱ میل بر حسب خواهش

دولت آقای از باب کیخسرو متصدی خرید جنس برای

دولت شدند و بعد از انجام این امر حسابی که داشتند

با وزارت مالیه تفریح کردند و مقاصد حساب گرفتند

بعد از چندی در بعضی جراید سؤال شده بود که ایشان

حسابشان را با وزارت مالیه تفریح کرده اند یا خیر؟

ایشان هم در جواب توضیحاتی دادند و نوشته بودند

که من در همان تاریخ حسابم را با وزارت مالیه تفریح

کرده و مقاصد حساب گرفته ام و اگر خاطر آقایان مسبق

باشد در دوسه ماه قبل هم در اینجا مذاکراتی شد و

آقای از باب کیخسرو توضیحاتی دادند معذک در

طرف این دوسه روز باز سؤالانی در بعضی جرائد شده

است و چون ایشان جزو هیئت رئیسه بودند و بنده خود

را مکلف می دانستم اگر با عضاء هیئت رئیسه نسبتی

داده شود رسیدگی کنم و صحت و سقم آنرا معلوم

نمایم رسیدگی نموده و عرض میکنم ایشان حسابشان

را با وزارت مالیه تفریح نموده و مقاصد گرفته اند و

اگر مقصود جرائد هم فهم مطلب بود گمان می کنم بعد

از اینهمه اظهاراتی که شده است مطلب را درک کرده

باشند. آقای سردار معظم

(اجازه)

سردار معظم - بنده اصلاً میخواهم از

عنوان شدن این مطلب استفاده کنم و چند کلمه در

اطراف مندرجات جرائد عرض کنم قبلاً باید بگویم که

عدالت این بیش آمدها بواسطه نبودن قانون کامل است

و متأسفانه کسی هم نیست که در فکر تهیه قانون باشد

این است که این قبیل حوادث پیش می آید البته آقای

از باب کیخسرو که همکار محترم ما هستند و در ادوار

مختلفه در مجلس بوده اند محتاج به معرفی نیستند همه ما اما در استکباری ایشانرا دیده ایم و لازم نیست که در اطراف این مسئله مذاکره ای بشود از آنجائی که ما همه صحت عمل ایشان را دیده ایم یقین داریم که اگر ایشان حسابی داشتند تا حساب خودشان را تفریح نیک کردند و مفاصا نمی گرفتند فکرشان راحت نبود و هر نوع اظهاری که درباره ایشان در هر جا بشود باطل است و باید تجسس کرد شاید همل معصومی در کار باشد که این اظهارات درباره ایشان میشود بنده نهایت درجه متأسفم که در مملکت مافساد عقیده بجائی رسیده است که تصور نمیکند کسی بتواند برای خدمت بمملکت یکقدم بردارد بدون اینکه از طرف مردم نسبت بپاوی سوه ظنی تولید نشود .

یک روزنامه دیگر نسبت بنمایندگان یکبارته مینویسد که شاید لایق خود او باشد مینویسد کلاه ووزرائی که برای تصویب عهدنامه بسفارت رفته اند مستطیح بر گشته اند این شخص قدری کوتاه نظر است که نمیداند ممکن است در مملکت اشخاصی پیدا شوند که فقط از نقطه نظر حسن وطن خواهی کار میکنند و خیال میکنند مثل خود او باید برای مزد کار کرد البته اینطور نیست و همه این حال را ندارند بلی هستند اشخاصی که در این مملکت فقط برای مزد کار میکنند ولی در مقابل اشخاصی هم هستند که مزد آنها فقط محفوظ ماندن مصالح و منافع مملکت آنها است این دو مطلب را باید از هم تفکیک کرد اینها را باید بشناختند آنها را هم باید شناخت از دیگر یکی از وکلانست می دهد که چهار هزار تومان پول گرفته و در این مملکت هم هیچ کسی نیست که بپرسد و تعقیب کند و واقف در صد کشف قضیه بر آید و ببیند اگر حقیقتاً یک وکیل چهار هزار تومان پول گرفته است آنکس را مجازات کنند و اگر چنین پولی گرفته نشده آن نویسنده را مجازات کنند و واقف این محیط ملو از سوه ظن و تهمت قابل حیات نیست در این مواد اخیراً یک پیشنهادی تقدیم کرده ایم و از آقای رئیس خواهش می کنم بفرمایند این پیشنهاد خوانده شود و در این خصوص یک تصمیمی اتخاذ شود که بالاخره حیثیت نمایندگان و مقام اشخاص از تعرض مصون بماند (جمعی گفتند صحیح است)

رئیس این مسئله که اشاره فرمودید قابل اهمیت نبود چون آنروز که به عهدنامه رأی داده شد ۶۲ نفر آقایان نمایندگان حاضر بودند و فقط چهار نفر امتناع کردند و ۵۹ نفر رأی دادند بنده این مسئله را قابل اهمیت نمی دانستم که اینجا ذکر شود ولی آقای ارباب کیخسرو چون جزو هیئت رئیسه بودند لازم دانستم تعقیب شده در مجلس ذکر شود که خاطر آقایان مسبوق باشد آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - راجع بآقای ارباب کیخسرو عرض میکنم ایشان یک ابوالجهمی داشته اند اگر هم حساب ایشان باقی باشد وزارت مالیه لا ایشقن سؤال کند نه جرائد و چون ایشان حسابشانرا با مالیه مفروغ داشته و مفاصا گرفته اند وزارت مالیه باید متدرجات جرائدرا تکذیب کند

رئیس - راجع بقضیه که در یکی از جراید نوشته شده و آقایان سردار معظم و حاج شیخ اسدالله اظهار کردند و پیشنهادی شده قرائت میشود اگر مذاکره ای باید بشود میشود والا رأی میگیریم

رئیس راجع بآقای ارباب کیخسرو آقای سید یعقوب - خیر راجع بمسئله سابق یعنی اصل مطبوعات عرض داشتم

رئیس این یک موضوعی است علیحده و بعد باید عنوان بفرمائید

آقای سید یعقوب - آآن صحبت در مطبوعات است

رئیس در این موضوع حالا هر چه صحبت کنید بیفایده است پیشنهاد قرائت میشود بعد در آن باب اگر فرمایشی دارید بفرمائید

(پیشنهاد مزبور بمضمون ذیل قرائت شد)

اطلاعات خودشانرا بفرمایند ولی این نسبتهایی که در جرائد داده میشود بنده عقیده ام این است که باید تعقیب و کشف شود مثلاً نسبت می دهند که یک نفر از وکلاء چهار هزار تومان تعارف گرفته چه وجه سکه سکوت در این مسئله خیلی بد است

رئیس - مسئله راجع بآقای ارباب کیخسرو را تصدیق فرمودید و راجع بمسئله چهار هزار تومان هم پیشنهادی شده است قرائت میشود مسئله عهد نامه هم که تصویب شده و قابل اینکه شخص اعتنا کند نیست غیر از این اگر فرمایشی دارید بفرمائید

حاج شیخ اسدالله - راجع بآقای ارباب کیخسرو عرض میکنم ایشان یک ابوالجهمی داشته اند اگر هم حساب ایشان باقی باشد وزارت مالیه لا ایشقن سؤال کند نه جرائد و چون ایشان حسابشانرا با مالیه مفروغ داشته و مفاصا گرفته اند وزارت مالیه باید متدرجات جرائدرا تکذیب کند

رئیس - راجع بقضیه که در یکی از جراید نوشته شده و آقایان سردار معظم و حاج شیخ اسدالله اظهار کردند و پیشنهادی شده قرائت میشود اگر مذاکره ای باید بشود میشود والا رأی میگیریم

رئیس راجع بآقای ارباب کیخسرو آقای سید یعقوب - خیر راجع بمسئله سابق یعنی اصل مطبوعات عرض داشتم

رئیس این یک موضوعی است علیحده و بعد باید عنوان بفرمائید

آقای سید یعقوب - آآن صحبت در مطبوعات است

رئیس در این موضوع حالا هر چه صحبت کنید بیفایده است پیشنهاد قرائت میشود بعد در آن باب اگر فرمایشی دارید بفرمائید

(پیشنهاد مزبور بمضمون ذیل قرائت شد)

و مجلسیان مطابق این نظام نامه محفوظ رجوع است تکالیفی را که بمن رجوع شده است همه امکان با کمال راستی و درستی وجد و جهد انجام بدهم و نسبت به اهل حضرت شاهنشاه متبوع عادل مغفم خود صدیق و راستگو باشم و با اساس سلطنت و حقوق ملت خیانت ننمایم و هیچ منظوری نداشته باشم جز فوائد و مصالح دولت و ملت ایران

آقایان محقق العلماء ، طباطبائی ، اقبال السلطان فرام الدوله ، حاج میرزا علی محمد رئیس آقای شیخ الاسلام اصفهانی (احضار برای اداء مراسم تعزیت)

شیخ الاسلام - بنده هنوز نتوانسته ام خودم را برای قسم خوردن حاضر کنم مستعفی هستم چند روز بینه مهلت بدهید

در این وقت آقایان مفصله الاسامی احضار و قسم یاد نمودند

آقایان سید ابوالملك شیخ العراقرین زاده حائری زاده (آقای حائری زاده قسم نامه را اضافه کلمه حقیقی) پس از لفظ مغفم و تبدیل لفظ ایران به اسلام قرائت نمودند

رئیس - خطاب به آقای حائری زاده - شما حق ندارید چیزی که آنجا نوشته شده است تغییر دهید یا باید همانطور که آنجا نوشته شده است قسم یاد کنید یا اینکه اصلاً قسم یاد ننمائید

حائری زاده - گمان می کنم چندان فرقی نکند

رئیس - اگر شمایک چیزی اضافه کنید دیگری هم چیزی بنظرش می رسد می خواهد اضافه کند دیگری یک چیزی کسر میکند همان ترتیب که در ورقه نوشته شده است مجدداً قرائت نمائید

(صحیحاً مطابق قسم نامه قرائت و پس از ایشان آقایان ذیل قسم یاد نمودند

تابعال اعتبارنامه را عقب انداخته اند خیلی اشکال دارم نه تنها اعتبارنامه تقی زاده اعتبارنامه آقای وثوق الدوله چرا مطرح نمیشود مردمانی که آنها را انتخاب کرده اند چه تصمیمی دارند که باید نمایندگان در مجلس نباشد . حال ششماه است که مجلس باز شده است و هنوز تکلیف بعضی از وکلاء معلوم نیست ما باید بایستد آنها را رد کنیم یا قبول اینکه عرض میکنم نه نقطه نظر شخص وثوق الدوله یا تقی زاده یا مغیر السلطنه است از نقطه نظر اهالی و حوزة انتخابیه است بنده که یکی از وکلای طهران هستم حق دارم بگویم که باید در دفتر دیگر وکیل طهران در مجلس باشد همین طور سایر اهالی طهران چرا طهران که باید ۱۲ نفر وکیل در مجلس داشته باشد ده نفر دارد همینطور سایر نقاط مثلاً آنجائی که آقای وثوق الدوله را انتخاب کرده اند یا آنجائی که آقا سید ضیاء الدین را انتخاب کرده اند چرا باید از حق داشتن وکلای خود در مجلس محروم باشند ما فقط حق داریم اعتبارنامه که بمجلس می آید یاد کنیم با قبول و اینکه فرمودند بدولت رجوع کنیم بسیار بد سابقه خواهد بود اولین سابقه است که در مجلس گذارده خواهد شد و بنده کاملاً مخالفم که برای رأی دادن درباره یک وکیل به هیئت دولت رجوع شود از دولت سؤال کنیم که آیا صلاح میدانید برای بدیم یا خیر بقانون اساسی تکلیف مجلس و وکلای را تعیین کرده و میگوید پس از آنکه اعتبارنامه وکیل بمجلس آمد باید رسیدگی شود و موافق قانون انتخابات بایستی پس از یکماه مجلس رد یا قبول آن اعتبارنامه را تعیین نماید منتهی وقتی که اعتبار نامه وکیل را بمجلس تصویب کرد آن وکیل مختار است یا قبول نمایندگی میکنند و یا رد میکنند همین طور آقای مغیر السلطنه که وکیل هستند اگر امروز اعتبارنامه ایشان تصویب شد هیئت دولت نظریه خود را ضمیمه مجلس نموده و ایشان اطلاع میدهد آنوقت اگر ایشان صلاح خود را در بقاء بایالت آذربایجان دیدند البته از وکالت استعفا می فرمایند اهالی تهران از حق خود استفاده نموده دیگری را انتخاب خواهند کرد و اگر مصلحت خود را در قبول وکالت دیدند بر کر تشریف خواهند آورد امروز هم اوضاع آذربایجان خوب است و اردوی دولتی فتوحاتی میکند و جلو می رود موانع و مشکلاتی باقی مانده و شاید در ظرف یکی دو هفته بارضاع آنجا خاتمه داده شود با این ترتیب در خاتمه تکرار میکنم از نقطه نظر اینکه اهالی نباید از حقوق خودشان محروم بمانند تمام اعتبارنامه هائی که در شعبات باقی مانده بایستی رسیدگی شود تقاضا میکنم از آقایان رفقای خودم همانطور که آقای رئیس فرمودند زودتر بوظایف خودشان عمل نموده دریا قبول اعتبارنامه وکلاء و تکلیف موکلین را معلوم نمایند و بالاخره بنده مراجعه بدولت را بکلی مخالفم

رئیس - اجاره میفرمائید ؟

سردار معظم - اجاره میفرمائید ؟

سردار معظم - متأسفانه حضرت والاو بنده در این موقع بخصوص از نظر های مختلفه بکار نظر کرده ایم و ناچار نسبت به

سردار معظم - متأسفانه حضرت والاو بنده در این موقع بخصوص از نظر های مختلفه بکار نظر کرده ایم و ناچار نسبت به

سردار معظم - متأسفانه حضرت والاو بنده در این موقع بخصوص از نظر های مختلفه بکار نظر کرده ایم و ناچار نسبت به

سردار معظم - متأسفانه حضرت والاو بنده در این موقع بخصوص از نظر های مختلفه بکار نظر کرده ایم و ناچار نسبت به

سردار معظم - متأسفانه حضرت والاو بنده در این موقع بخصوص از نظر های مختلفه بکار نظر کرده ایم و ناچار نسبت به

سردار معظم - متأسفانه حضرت والاو بنده در این موقع بخصوص از نظر های مختلفه بکار نظر کرده ایم و ناچار نسبت به

مطلوبه مخالف یکدیگر می شود ایشان وارد یک مطلب کلی شدند و دو دلیل برای جواب من اقامه نمودند اولاً محروم نکردن حوزه انتخابیه صکه اعتبارنامه نماینده شان هنوز تصویب نشده . ثانیاً لزوم تعیین تکلیف نمایندگی که تا بحال تکلیف اعتبارنامه شان معلوم نشده . جواب ایراد اول شاهزاده محترم را قانون اساسی تا اندازه داده است یعنی اگر نمایندگان که انتخاب می شوند فقط نماینده همان حوزه انتخابیه خودشان نبودند شاید این نظر حضرت والا را بنده قبول می کردم ولی قانون اساسی می گوید نمایندگان که از حوزه های مختلفه انتخابیه انتخاب می شوند نمایندگان تمام ملت ایران هستند و بالتبع همه تمام نمایندگان حاضر که در این مجلس هستند همانطور که نماینده خراسان و اصفهان و غیره هستند نماینده طهران هم می باشند پس بنا بر این حقوق موکلین طهران با بودن سایر نمایندگان محفوظ است علی الخصوص که از دوازه نفر نماینده گان طهران ده نفر الان در مجلس تشریف دارند و گمان نمی کنم از طرف این ده نفر تصور یا عدم توانائی در انجام تکالیفشان حس شده باشد که محتاج باضافه شدن و کمک دو نفر نماینده دیگر باشند پس از این نقطه نظر چندان ایرادی وارد نیست ولی قسمتی که راجع بلزوم تعیین تکلیف نمایندگان فرمودند بنده هم از این نقطه نظر با حضرت والا موافقت تام دارم شعبات حق ندارند رسیدگی اعتبارنامه نمایندگان را که بواسطه عدم تعیین تکلیف سرگردان می باشند بتأخیر اندازند ولی من از حضرت والا سؤال می کنم آیا آقای مخبر السلطنه هم در همین ردیف هستند؟ البته حضرت والا خواهند فرمود خیر بنا بر این بنده از نقطه نظر مصالح آذربایجان عرض کردم و تصور می کنم مصالح آنجا را بایستی در نظر گرفت اگر چه حضرت والا فرمودند اوضاع آذربایجان روبرو بهبودی می رود راست است بنده هم تصدیق دارم و انشاء الله بواسطه جدیت و رشادت قوای نظامی ما همانطور که در گیلان و خراسان امنیت برقرار شد بالاخره همان قوای نظامی موفق خواهند شد در آذربایجان هم که يك قسمت مهمی از مملکت ایران را تشکیل میدهد امنیت را برقرار نمایند و عناصر مضربه و فاسده را دفع نمایند من این امیدواری قطعی را دارم ولی با همه این تفاسیل آیا تصور نمی فرمائید دریک همچو معنی که اوضاع آن رو بهبودی می رود برداشتن يك نفر والی بی اثر نخواهد بود و آیا تصور می فرمائید چنانچه تغییر مستقیم یا غیر مستقیم متوجه والی آذربایجان شود در همان اوضاع که روبرو بهبودی می رود هیچ تأثیر نخواهد داشت ؟ در صورتیکه من اطمینان دارم که اگر آقای مخبر السلطنه رجوع شود ایشان و کالترا با بابت آذربایجان ترجیح خواهند داد و اگر این اطمینانرا نداشتم می گفتم پس از گذشتن اعتبارنامه که از طرف دولت به آقای مخبر السلطنه رجوع شود ایشان خواهند گفت نظر باینکه وجود من در آذربایجان لازم است از وکالت استفاه میدم ولی چون این اطمینان را ندارم و ممکن است ایشان پس از تصویب اعتبارنامه بطوریکه قانون اساسی و یکی از مواد قانون انتخابات میگوید هیچ و کلبی

حق ندارد هیچ شغل دولتی را اهم از اینکه حقوق بگیرد یا بگیرد عهده دار باشد بگویند من و کالت را قبول نموده و از ایالت آذربایجان استفاه میدم و چون یقین دارم ایشان کاملاً علاقمند باجرایی قانون هستند همین کار خواهند کرد این خیال است که مرا وادار میکنند پیشنهاد کنم و تقاضا کنم که رأی دادن نسبت باین اعتبارنامه را در روز بتأخیر و تمویق بیندازند و من یقین دارم که اگر بتناسب مضامین و معظوراتی را که در این موقع از استقامت مخبر السلطنه تولید می شود بامحرومیت موکلین طهران در نظر بگیریم بدون هیچ تردیدی باید بگوئیم محرومیت موقتی اهالی تهران از داشتن یازدهمین نماینده مرجع است و یقیناً اهالی تهران نیز از نقطه نظر لزوم حفظ منافع آذربایجان بآن همراه هستند اما راجع به تعیین تکلیف سایر نمایندگان بنده نیز با حضرت والا موافقم ، البته چه عیب دارد تکلیف نمایندگی تفری زاده معین شود زیرا مورد تفری زاده غیر از مورد مخبر السلطنه است و همچنین باید تکلیف نمایندگی آقای و تروق الدوله معین شود از این حیث من با شاهزاده کاملاً موافقم ولی چون حضرت والا خودشان علاقه مند بمسائل آذربایجان هستند باید در این مواد بخصوص باینده موافقت نمایند ضمناً در بین فرمایشاتشان فرمودند بایستی تکلیف سیدضیاءالدین هم معلوم شود باید دانست که تکلیف سیدضیاءالدین معین است سیدضیاءالدین نماینده ملت ایران نیست و علاوه اعتبارنامه هم نگرفته است و کالت مشارالیه بکلی کان لم یکن است .

حاج شیخ اسدالله - اجازه میفرمائید؟

رئیس - گمان می کنم مذاکرات کافی باشد باید رأی بگیریم آقایانیکه مذاکرات را در این موضوع کافی میدانند قیام فرمایند .

(اکثر نمایندگان قیام نمودند)

معلوم میشود کافی است ، حالا باید رأی بگیریم حالا باید اول رأی بگیریم در اینکه این مسئله بتأخیر افتد یا خیر اگر تصویب نشده بود در خود اعتبارنامه رأی گرفته خواهد شد ، آقایانی که تصویب میکنند این اعتبارنامه از دستور خارج شود و بماند برای روز دیگر قیام فرمایند .

(غالباً قیام نمودند)

تصویب شد ، اگر آقایان موافق باشند چند دقیقه نفس میشود و بعد تمهیدنامه جامعه ملل مطرح خواهد شد .

(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - لایحه جمع و خرج کل بودجه مملکت را آقای وزیر مالیه تهیه و ارسال نموده اند طبع و توزیع شده بکمیسسیون بودجه ارسال خواهد شد ، لایحه ای هم آقای آقا شیخ ابراهیم زنجانی بطور طرح قانونی راجع باستخدام پیشنهاد کرده اند بکمیسسیون مبتکرات ارسال می شود - بالفصل شور اول در تمهیدنامه جامعه ملل شروع میشود ، شور در کلیات است آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

آقای شیخ اسدالله - اگر چه پس از توزیع این

است که انگلیس و روسیه میباشد آیا اگر از طرف دولت انگلیس مثلا تجاویز بقانون ما بشود (احتمالاً عرض میکنم زیرا این دول همه حامی ملل ضعیفه می باشند و سعی می کنند که ملل ضعیفه ترقی نمایند) آیا کمیسسیون خارجه یقین دارد که اگر رجوع بجمع اتفاق ملل و هیئت اجرائیه این مجمع که مرکب از نمایندگان چهار دولت است بشود این مجمع جلو گیری از آن تجاوز خواهد نمود ؟ بنده که يك همچو امیدواری ندارم و آیا اگر يك تجاویزاتی از طرف شمال بحقوق ما شد و ما بجمع اتفاق ملل رجوع و اظهار کردیم آنها مطابق این اصول باما مساعدت خواهند کرد ؟ این را هم بحس مشاهده کردیم که با ما مساعدت نه نمودند طولی هم نکشیده است چند ماه قبل بود که با وجود اینکه روابط ما با روسیه دوستانه بود افرادی از خاک قفقازیه بایران آمده و تجاویزاتی میکردند دولت هم (اگر چه تحقیقاً خبر ندارم ولی قاعده بایستی اینطور باشد) بجمع اتفاق ملل رجوع کرد باید دید آیا مجمع چه مساعدتی با دولت ایران کرد و کدام جلو گیری را از تجاویزات همسایه شمالی نمود؟

بنده که هیچ ندیدم اگر فقط همین باشد که ما داخل مجمع اتفاق ملل شویم و سالی چهل پنجاه هزار تومان هم برای مخارج عضویت این مجمع بر ملت تحمیل شود و ملت نتواند استفاه از این مجمع بکنند بنده از این عضویت چیزی نمی فهمم خصوصاً که هیچ يك از دول اسلامی هم هنوز در این مجمع شرکت نکرده اند و قطع نظر از دول اسلامی دول دیگر نیز از عضویت استنکاف نموده اند علاوه عرض میکنم اگر ما آزادتر باشیم و این قید عضویت مجمع اتفاق ملل را بگردن خود نگذاریم که مجبور باشیم هر معاهده با دولت دیگری منعقد بکنیم بجمع اتفاق ملل پیشنهاد کنیم بهتر است اگر چه این لایحه اینطور تصریح ندارد ولی از یکی از اصولش اینطور استفاه میشود و ممکن است محل ایراد واقع شود و چون این مجمع از تمام دول دنیا تشکیل نشده لهذا بنده عقیده ندارم و عقیده ام این است که باید مایک دولت آزاد و مستقلی باشیم و با هر دولت می خواهیم معاهده ببندیم و مراجعه بجمع هم برای مالزومی ندارد زیرا اگر هم در يك مواقعی بآنها مراجعه بکنیم ابتدا نمی توانیم استفاه بکنیم چنانچه بنده عملاً دیده ام و ما یوس هستم از اینکه از آنها استفاه حاصل شود این است که عقیده بنده با عضویت مجمع اتفاق ملل کاملاً مخالف است و بی جهت سالی چهل پنجاه هزار تومان برای مخارج عضویت مجمع تحمیل بر ملت میشود

نصرت الدوله مخبر کمیسسیون خارجه - بنده با کمال دقت اظهارات مترض محترم را نسبت بعضویت دولت ایران در جامعه ملل گوش کردم و سعی نمودم اصولی که ایشان ذکر میکنند یادداشت کنم و جواب ایشان را يك يك عرض کنم ولیکن مقدمتاً قبل از اینکه داخل در جواب اعتراضات ایشان بشوم می خواهم اظهار تأسف بکنم از اینکه چرا باید قائل باشیم در يك همچو مورد مهمی یعنی در موقعی که در مجلس شورای ملی يك مطلبی (که دو سه سال است تمام افکار

و سایل متمدن را بخودش مشغول کرده و تا بحال شاید چندین جلد کتاب در این باب نوشته شده) طرح میشود ما بدون اینکه درست باطراف قضیه و این تمهیدنامه که اساس و مبنای این تأسیس جدید است دقت کرده باشیم و بعقیدت و فلسفه که محرک این تأسیس شده است درست بر خورده باشیم و کلیاتی را که منظور نظر دنیا بوده است درست تعقیب کنیم يك مسائل جزئی و ظاهری متشبت بشویم و مخالفت هائی کرده باشیم حالا سعی خواهم کرد که این دعوی خود را بطور اختصار بر عرض برسانم چون تصدیق می فرمائید که اگر بنده بخوام مفصلاً داخل در محسنت این مؤسسه یعنی جامعه ملل بشوم و یا اگر بخوام کلیات و مقدماتی که موجب این فکر شده است شرح بدهم اوقات آقایان را مدت زیادی مستغرق خواهم کرد و البته مورد ندارد ولیکن بطور اختصار می خواهم خاطر آقایان را معطوف بیک کلیاتی بکنم و آن این است که اگر در این بیست و شش هفت ماده که این تمهیدنامه را تشکیل میدهد درست تمق فرمائید ملاحظه خواهید کرد که بزرگترین اصولی که تا چندین قبل مرام بنظر می آمد و بزرگترین اصولی که حقیقتاً مبنای ترقی و تکامل تمدن بشریت است يك اصولیکه همیشه بزرگان فلاسفه ، نویسندگان بزرگ عالم از همه یونان قدیم يك شورائی باسم شورای (انفیرتونیک) یا (کنس آنفیرتونیک) برای ملحق کردن جمهوریهای کوچک یونان تأسیس کرده بودند و تا امروز در مواد مختلفه در نظر داشته اند و سعی کرده اند و خواسته اند قدمی در روی این خط بردارند و موفق نشده اند امروز در يك تمهیدنامه باین کوچکی در روی ۲۷ ماده آن اصول بزرگ را تأمین کرده اند پس از نقطه نظر اصولی بنده خیلی مشکل می بینم که مورد داشته باشد بگوئیم اینکار کار خوبی نیست چرا ؟ زیرا ما می بینیم دول جنگجوی دول بزرگ دنیا دول امپریالیست و سایر دولی که برای حفظ منافع و پیش بردن حس جهانگیری خودشان همیشه در صدد جنگها و نزاع ها و تولید اختلافات بوده اند و همیشه در صدد ظلم و تعدی بضعفاء (که نمیتوانسته اند حقوق خودشانرا حفظ کنند) بوده اند امروزه در يك نقطه جمع شده اند و تمهید می شوند و سائلی فراهم آورند که اینکارها را نکنند و وسائل موقوف شدن یا کم شدن جنگها تهیه کنند . اسلحه را محدود کنند تجهیزات را کم بکنند و ملتزم و متعهد میشوند که اگر یکی تغلف کرد باقی دیگر همه باو بتازند آیا اینها از نقطه نظر اصولی قابل تردید است ؟ آیا ممکن است ما از روی تمق و تفکر بگوئیم مبنای اینکار صحیح نیست ؟ اگر در اینجا آقای حاج شیخ اسدالله فرموده بودند که این مطلب بسیار خوب مطلبی است و بزرگترین قدمی است که جامعه بشر در راه ترقی و تمدن و تکامل انسانیت برداشته ولی عملی نیست یعنی میفرمودند برای جنس بشر این کار خوب است و نسبت باخلاق امروزه ما می ترسیم عملی نباشد آنوقت شاید بنده را دچار يك معظوراتی می کردند و محتاج می شدم يك توضیحات بیشتری بدهم ولی وقتی ایشان اینطور ایراد می کنند بنده هیچ جوابی بایشان نمی توانم بدهم مگر آنکه آقایان را دعوت کنم باینکه

یک قدری بیشتر در این تمهیدنامه دقت فرمایند ، مثلا نسبت بایران و عضویت در این جامعه فرمودند منافش برای ما چه چیز است ؟ بنده يك ماده از این تمهیدنامه را میخوانم و بعد منصفانه از آقایان سؤال می کنم آیا برای ما یا برای يك دولت دیگری مثل ما یعنی يك دولت ضعیف و يك دولت کوچکی ممکن است در دنیا چیزی بهتر از این موجود شود ؟ ماده که عرض کردم ماده دهم است که میگوید :

اعضاء جامعه تمهید مینمایند که تمامیت ارضی و استقلال سیاسی کنونی تلم اعضاء جامعه را محترم شمرده و از هر گونه تجاوز خارجی آنرا محفوظ بدارند .

در موقع چنین تجاوز و تهدید یا خطر چنین تجاوزی هیئت اجرائیه و سائلی را تهیه خواهد کرد که اجرا این تمهید را تأمین نمایند . پس حقیقتاً افرادی که شریک و داخل در این جامعه هستند همه نسبت ببیکدیگر قید التزام و ضمانت دارند ، حالا به بنیم اینها چه دولی هستند آنوقت شاید يك قسمت در جوابهای آقای حاج شیخ اسدالله هم در ضمن اینکه می خواهم به بنیم اعضاء این جامعه که به استند مکشوف شود ، اگر بضیبه ها رجوع فرمایند ملاحظه خواهید فرمود که برای اعضاء اصلی جامعه دو قسمت قائل شده اند يك قسمت اعضاء اصلی هستند که داخل در جنگ بوده و معهده نامه و رسای را امضا کرده اند و قسمت دوم دولی هستند که در جنگ بیطرف بوده و از آنها دعوت میکنند که در مدت دو ماه از روز اجرای آن عهده نامه اگر آن شروط را قبول کردند عضا این جامعه میشوند حالا بضیبه اول را ملاحظه فرمائید انازونی است (نسبت به انازونی آقای حاج شیخ اسدالله يك چیزی فرمودند بعد شرحش را عرض خواهم کرد)

بلژیک . پولوی . برازیل . بلوندراس . ایتالی امپراطوری انگلستان . کانادا . استرالی . آفریقای جنوبی . زلاند جدید . هندوستان . چین . کوبا . اکواتر . فرانسه . یونان . کاتامالا . زاپون . لیری نیکاراگوار . پاناما . . لهستان . پرتقال . رومانی . مملکت سرب . کراوات . هلرزن . سیام . چک اسلواکی . اردو . اینها دول جنگجو و دولی بودند که معاهده و رسای را امضا کرده بودند و اینها يك قسمت از اعضاء اصلی هستند قسمت دیگر اعضاء اصلی دول بیطرفی هستند که از طرف جامعه دعوت شده اند و عبارتند از جمهوری آرژانتین . شیلی . کلمبی . دانمارک . اسپانی . پاراگوار . هلاند . ایران . سالوادور . سوئد . سوئیس . ونزوئلا . اینها تمام دول معظم هستند که عضویت جامعه را قبول نموده اند و همه نسبت ببیکدیگر خود را مقید و ملتزم باجرایی ماده ۱۰ دانسته اند .

دولت فرانسه دولت بلژیک دولت ایتالیا دولت انگلیس دولت زاپون پرتقال اسپانی و دول دیگری که تکرار نمیکند همه بر حسب ماده ۱۰ ضامن و ملتزم شده اند که اگر یکی از افراد این جامعه تمامیت ارضی و استقلالش در خطر باشد تمام آنها مدافعه کنند و آن خطر را دفع کنند آیا حالا ما می گوئیم دخول

در چنین جامه برای مافایده نداشتن و استفاده کردن از این التزامات برای يك دولت زیاد نیست ؟

ماده دهم را ملاحظه فرمائید میگوید (هیئت اجرائیه وسائل تأمین اجرا شدن این تعهد نامه را تهیه خواهد کرد در مواد دیگری که گویا ماده هفتم یا ماده یازدهم باشد اگر مراجعه بفرمائید می بینید قرار جلوگیری از این ترتیب را هم ذکر میکنند، اما راجع باتازونی آقای حاج شیخ اسدالله اولافرمودند که چون نوشته شده رئیس جمهوری اتنازونی این مجلس را باید تأسیس و تشکیل کند و چون اولین کار را نکرده این مجلس رسمیت ندارد، بلی در آخر قسمت دوم اصل پنجم مینویسد (نخستین جلسه مجلس عمومی و اولین جلسه هیئت اجرائیه بر حسب دعوت رئیس جمهوری دول متعده امریکا انعقاد خواهد یافت) چون یرزیدان ویلسون رئیس جمهوری امریکا مؤسس این فکر و این عقیده بوده و این حق را برگردن عالم تمدن و انسانیت همیشه خواهد داشت خواسته اند در مقابل این بزرگواری او يك احترام فوق العاده نسبت باو کرده باشند و در فصل پنجم ذکر کرده اند که اولین جلسه هیئت اجرائیه و نخستین جلسه عمومی را او باید دعوت کند اولاً این يك مسئله نیست که اگر او دعوت نکند دیگر این جامعه بهم بخورد و رسماً رسماً نداشته باشد گذشته از این خوب بود آقای شیخ اسدالله قبل از اینکه این ایراد را بفرمایند از من يك توضیحی میخواستند تا بنده بایشان عرض میکردم که هم اولین جلسه هیئت اجرائیه هم اولین جلسه مجلس عمومی بر حسب دعوت خود یرزیدان ویلسون رئیس جمهوری امریکا اتنازونی تشکیل شده و در اولین جلسه هیئت اجرائیه هم عضویت داشته ولی در موقع تشکیل جلسه مجلس عمومی رئیس جمهوری موعده ریاستش مقتضی شده بود اما اینکه فرمودند دولت امریکا عضویت این جامعه را قبول نکرده یا رد کرده است بلی البته آقایان در اجرائیه ملاحظه فرموده اند که در اطراف عضویت دولت اتنازونی در این جامعه يك اشکالاتی هست ولیکن دولت اتنازونی عضویت خود را بطور قطع رد نکرده ولی باید دید این تردیدها که حاصل شده از کجا و برای چه شده اگر ما یکقدری تعمق کنیم خود این یکی از دلایلی خواهد بود که بما اهمیت این جامعه و لزوم عضویت خودتارا در این جامعه ثابت خواهد کرده این مطلب را نباید از نظر معروض کرد که مسائل پارتی و اختلافات داخلی امریکا مسبب این مذاکرات و مشاجرات شده و بر رئیس جمهوری امریکا تعرض مینمودند که او از حدود خود تجاوز کرده و بدون مراجعه بکنگره سنا يك چنین التزاماتی را از طرف دولت امریکا قبول نموده این اعترافات هم از طرف پارتی جمهوری طلب بود که مخالف با او بودند و مخالفت خود را هم آخر پیش بردند و رئیس جمهوری بعد از آن حزب انتخاب شد و این حزب برای انتخاب کاندیدای خودشان این مسئله را وسیله کرده دلیلی را که ظاهر آنستاد میگردند همین ماده دهم بود می گفتند ما برای چه باید تعهد و ملزم بشویم که اگر يك دولتی

متمرض دولت دیگری میشود از او جلوگیری کنیم و می گفتند این ترتیب مخالف اصول (مرزود) است و مخالف اصول قدیمه آمریکاست یعنی مملکت امریکا مال امریکا و مملکت دیگران متعلق به دیگران خواهد بود هیچک در کار یکدیگر نباید دخالت کنند و اگر ما این تعهدنامه را قبول و امضاء کنیم از اصول مزبور و اصل قدیمه که دارا بوده ایم متصرف شده ایم هیچ دلیل ندارد اصول قدیمه خود را از دست بدهیم و داخل اصول اروپائی بشویم ولی با این وصف این اختلافات در کار رفع شدنست و هم اقرب امریکا شرکت کامل خواهد نمود و رسماً عضویت جامعه را قبول خواهد کرد و اینکه آقای حاج شیخ اسدالله فرمودند اختیارات به هیئت اجرائیه داده شده و مضرات و مفاسدی برای آن قائل شدند ترتیب این است که اول هیئت اجرائیه مرکب از پنج نفر امضاء دائمی از دول معظمه تشکیل شد و بعد چهار دولت دیگر معین شدند و به هیئت اجرائیه ملحق شدند .

در دفعه اخیر نیز مجلس عمومی چهار دولت دیگر را انتخاب کرد که صورت آن از قرار ذیل است : بلژیک - اسپانی - شیلی - چین - و این چهار دولت در مجلس عمومی جامعه ملل انتخاب شده و به هیئت اجرائیه ملحق شدند .

آقای حاج شیخ اسدالله فرمودند بموجب این اصل برای هیئت اجرائیه يك وسائلی هست که اعضا را زیاد کند ؟

بلی هیئت اجرائیه می تواند شش نفر هشت نفر ده نفر زیاد کند ولی با تصویب مجلس عمومی مقصود آقای حاج شیخ اسدالله از این مذاکرات این بود که اشخاصی که متنفذ هستند می توانند اکثریت را باین ترتیب ببرند و حقیقتاً مقاصد خودشان را بتوسط هیئت اجرائیه جامعه ملل از پیش ببرند اینجا باز بنده بایشان اعتراض دارم که درست مطالعه فرموده اند زیرا اگر مطالعه فرموده بودند که در تعهدنامه کاملاً و صریحاً تعیین شده که تصویبات جامعه جز در موارد استثنائی مذکوره در این تعهدنامه باید با اتفاق باشد مخصوصاً این قید را کرده اند که این سوء تفاهم نشود آقای حاج شیخ اسدالله نباید فراموش کنند که اشخاصی که در این امر شریک بوده اند خود آن اشخاص از این مسائل وحشت داشته اند و مثل بنده و شما بوده اند و خود آنها سعی نموده اند این قضایا را پیش بینی کنند و یرزیدان ویلسون با يك بیطرفی کامل و بی پیش بینی های خبیلهتی در تمام این مسائل نموده و در این مواد وارد کرد در اینجا بنده برای آقای حاج شیخ اسدالله يك مثالی میزنم و در ضمن آن جواب يك قسمت دیگر از فرمایشات را که راجع به مواد بالخصوص ایران بوده خواهم داد فرمودند آیا بینیم در خصوص يك موردی که پیش آمد چه استفاده کردیم ؟

در این خصوص بنده هم از نقطه نظر مغربی و هم از نقطه نظر اینک این مأموریت به بنده رجوع شده بود بهتر بتوانم جزئیات آنرا بمرض آقایان برسانم مسئله گیلان را وقتی ما به هیئت اجرائیه رجوع کردیم موقعی بوده که جامعه ملل و مجلس عمومی تشکیل

نشده بود و فقط هیئت اجرائیه کار میکرد و هیئت اجرائیه مقدمات تشکیل مجلس عمومی را تهیه می نمود و فی الحقیقه می توان عرض کنم که در آن موقع هنوز چرخهای این ماشین بزرگ آنطوریکه باید برآه نیفتاده بود در آن موقع ما به هیئت اجرائیه مراجعه کردیم و گفتیم بنادر شمالی ما بواسطه يك قوای که خودشان را منتسب بيك دولتی می دانند و شاید هم منتسب نباشند بمباردمان شده و این مسئله بموجب ماده دهم تهدید و بالاترین عملی است که بر ضد مصونیت ارضی و استقلال مملکت ما بوده اند ما از شما استدعا می کنیم که در این موضوع اقدامی بنمائید اولاً در آن موقع اغلب امضاء و هیئت اجرائیه مایل نبودند این مطلب طرح شود چرا ؟ برای اینکه می ترسیدند در موقعی که هنوز مقدمات کار جامعه ملل درست تهیه نشده و طرف ما هم دولتی بوده مثل روسیه که ما هیچکدام از امضاء کنندگان این تعهد نامه رابطه نداشت و اصلاً با او در جنگ بودند و او را در تحت فشار اقتصادی و بلوگومی تجارتي قرار داده بودند و مشکل می دانستند که با او داخل يك مذاکره ای بشوند .

از طرف دیگری ترسیدند که اگر ما بآنها فشار می آوریم خودشان را قادر بچنگ کردن به بینند و از اول امر يك یاسی تولید شوا متعجب بودند ولی چون بنده که از طرف دولت ایران مأمور بودم که بدون رسیدن باین مراحل این امر بيك ترتیبات دیگری اصلاح خواهم شد خود بنده از طرف دولت ایران قبل از این امر و بعد از این امر داخل يك مذاکرات مستقیم با مسکو و با نماینده بلشویکها در لندن شده بودم و شاید خود این امر در غیر این موقع بر خلاف يك تعهداتی که دول بیطرف همماً کرده بودند محسوب میشد ولی چون احتمال میدادم که این داخل در مذاکره شدن با بلشویکها را که بالاخره منجر بتهدنامه روس و ایران شد دول اروپا قبول نمایند باین ملاحظه بنده اصرار کردم و بالاخره مجبور شدند هیئت اجرائیه را تشکیل دادند . حالا بینیم آیا هیئت اجرائیه برای مدافعه يك قشونی کشید و بسر حد ایران یا سرحد روسیه آمد ابدأ این کار را نکردند و آیا صلاح مانید که در آن موقع این تقاضا را بکنیم یا نه؟ در هر صورت بنده اقداماتی کردم و هیئت اجرائیه هم باتمام قوای اخلاقی واجتماعی بین المللی از رویا مظلومیت ما حق دادند و حق ما را شناختند که با روسیه داخل مذاکره شویم و ما ایران را نکنند که شما بر خلاف تعهدی که تمام دول بی طرف کرده اند با بلشویکها داخل مذاکره شده اند و بعد گفتند چون در خود این تعهدنامه پیش بینی شده که در چنین مواردی مرحله اول مذاکره است و بعد اگر مذاکرات نتیجه نداد بلوگوس و جنگ است گفتند شما که خودتان با آنها داخل مذاکرات شده اید ما هم مذاکرات شمارا تصدیق می کنیم مذاکره اتان را تعقیب بکنید اگر مذاکره اتان منتج نتیجه شد و اصلاح شد جهاد اگر نشد و مداخلات آنها و صدمات استقلالی شما دوام پیدا کرد آنوقت حاضریم که وظایف خود ما را ایفاء کنیم این را گفتند و نوشتند و چاپ کردند آقای حاج شیخ اسدالله این خود بزرگترین

نتیجه بود که شما می توانستید بگیرد اولین مرحله بود که هیئت اجرائیه تشکیل شد و عملیات بین المللی خود را نشان داد اما اینکه فرمودید اکثریت در هیئت اجرائیه فلان طور است مطابق یکی از اصول هر موقعی که یکی از دول امضاء کننده مطلبی داشته باشد که فقط مخصوص باو باشد و در هیئت اجرائیه طرح شود خود او باید يك نفر نماینده بفرستد و آن نماینده جزء هیئت اجرائیه است و تا وقتی آن امر خاتمه پیدا کند خواهد بود مثلاً در موقعی که مسئله ایران در آنجا مطرح بود بنده از طرف دولت ایران در آنجا نماینده بودم نه تنها به سمت مدعی و وعارض بلکه سمت عضویت هیئت اجرائیه را داشتم نه نفر آنها بودند یکنفر هم بنده که همماً ده نفر میشد و يك موردی پیدا شد که بین بنده با نماینده قریب ترین و مهم ترین دول معظم اختلاف پیدا شد و اکثریت هیئت اجرائیه با او موافق شده بودند و بنده در اقلیت مانده بودم نماینده دولت بلژیک هم در آن موقع نهایت مساعدت را با دولت ایران کرد البته اگر اکثریت و اقلیت در کار نبود ما در آنجا محکوم می شدیم ولی نظریه یکی از اصول مندرجه در همین عهدنامه نتوانستند تصمیمی اتخاذ کنند مجبور شدند روز بتعویق انداختند و بنده را قانع کردند بطوری که بنده هم رأی دادم در آن خصوص بطور اتفاق رأی داده شد زیرا خودشان تصریح کرده اند که حقوق ملل ضعیفه بواسطه اکثریت دیگران از بین نمیرود و این خودش یکی از بزرگترین منافع این تعهد نامه است .

حالا بطور اختصار عرایض خود را مینمایم و بیش از این نمیخواهم وقت آقایان را مصروف کنم اقداماتی که این جامعه کرد خیلی زیاد است اغلب آنها هم اقرب بمرض آقایان خواهد رسید کنفرانسهای مهم تشکیل شده ماماهدات معظم منتقد گردیده حقیقتاً این کنفرانس باین اهمیت و اشنگت که هنوز تمام نشده يك علت بزرگ تأسیس آن برای محدود کردن تجهیزات و قوای نظامی دول امروزه است و این بواسطه همین تعهدنامه است و اگر این تعهدنامه نبود هیچوقت دول معظمه در صدد بر نمی آمدند تجهیزات خود را کم کنند این را فراموش نفرمائید که این مسائل بدرجه اهمیت دارد و بدرجه برخلاف سبک و سیره مدتهای مدید تاریخ بشریت است که عملی شدن و اجراء شدن آن باین سهولت نیست تمام مرام و آرزوی ما باید این باشد که يك روزی کاملاً این اصل اجراء شود آن روز نه تنها روز سعادت ما و روز سعادت دول صغار خواهد بود بلکه آن روز سعادت نوع بشر خواهد بود اگر درست مراجعه بفرمائید خواهید دید اگر که حقیقتاً همه باین اصول معتقد شوند و آنرا اجراء کنند بزرگترین درجه ترقی و تکامل را حائز شده اند دیگر جنگها و جهانگیرها و غیره مرتفع خواهد شد و عنقریب اساسنامه محکمه عدالت بین المللی برای تصویب نمایندگان محترم بمجلس خواهد آمد در آنجا مسئله رجوع بحکومت در موارد اختلاف خود بزرگترین اصل است و بواسطه همین تعهدنامه دارد عملی میشود چنانکه از آنروز تا بحال جلوگیری فقره خطرات جنگ گرفته شده مثلاً

قضیه قسمت غربی بین و سیلزی علیا (هوت سلیرین) و در تقسیم آنها بین آلمان و بلنی و نقاط دیگر بین متفقین سابق تولید اختلاف و تقار کرده بود بدرجه که احتمال جنگ میرفت و بموجب اقدامات همین هیئت اجرائیه همین تعهدنامه رفع کردند ما باید مسامح باشیم که استفاده کنیم بلی ممکن است و اگر نکنیم تقصیر کسی نیست تقصیر خودمان است نه تنها از این راه استفاده نمیکنیم شاید از خیلی حقوق مسلمه که داریم استفاده نمیکنیم ما اگر وسائل استفاده از حقوق خود را مهیا میکردیم و در این دو سال که این اجزایه بر پا شده و دولت ایران عضویت آنرا قبول کرده آنقدر بی علاقه نبودیم يك مرکزی در یکی از ادارات یا یکی ازوزارت خانه ها مان برای این تشکیل داده بودیم که وقتش را منحصرأ مصروف بکلیه ماماهداتی که نماینده های ما امضاء می کنند و ما خبر نداریم می نماید و کلیه قیودتیکه باید مطابق آنها رفتار کنیم ترجمه و انتشار بدهد و منافع عملیات این هیئت اجرائیه و جامعه ملل را المللاً نشان دهد امروز ما این اشکالات را نداشته ایم این مسائل برای کسانی که مسبقاً از بدیهیات است ولی بنده باشخصاً مسبقاً نیستند کاملاً حق می دهم که متعجب و متعجب باشم زیرا باین مسائل برانخورده اند پس ما باید در صدد استفاده باشیم و نباید همانطور که از سایر حقوق خود استفاده نمیکنیم از این حق هم استفاده ننمائیم و صرف نظر کنیم بنده یقین دارم که منافع خیلی عمده از برای ما خواهد داشت و اگر هم فرض بفرمائید برای ما منفعتی حاصل شود باید دید که آیا ضروری هم برای ما حاصل خواهد شد

تمام اینها را باضاف و قضاوت خود آقای حاج شیخ اسدالله و گذار می کنم

رئیس چون چند دقیقه دیگر چرافها خاموش خواهد شد با وجود اینکه آقای وزیر مالیه و آقای وزیر پست و تلگراف برای جواب سئوالات آقایان حاضر شده اند اگر آقایان موافق باشند بقیه مذاکرات بماند برای روز پنجشنبه دوساعت قبل از غروب (بعضی تصدیق نمودند)

مجلس دوساعت از شب گذشته ختم شد

جلسه ۵۰

صورت مشروح مجلس یوم شبیه

دوم حوت ۱۳۰۰

مطابق ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۴۰

مجلس یکساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید

(صورت مجلس یوم سه شنبه ۲۸ قوس را آقای تدین قرائت نمودند)

رئیس نسبت بصورت مجلس ایرادی هست یا خیر .

(گفته شد خیر)

رئیس صورت مجلس تصویب شد ، دستور امروز مذاکره در تعهدنامه جامعه ملل است ولی فعلاً بعضی مطالب هست که باید بمرض آقایان برسد راجع بکمسیون پنج نفری که در جلسه قبل رأی داده شد